

כגון לאו של 'לא תגזול' (ויקרא יט, ג) שניתק לעשה של 'והשיב את הגזילה' (שם ה, כג), אסור לעבור על הלאו על מנת לתקן הקלקול, מה שאין כן בלאו של 'בל יראה', העשה של 'תשביתו' אינו בא לתקן את הלאו, שהרי גם אם לא עבר על הלאו מצוה הוא להשבית את החמץ, וגדר הציווי הוא שעל האדם להשבית את החמץ ולבערו, ורק אם לא ירצה להשביתו, עובר על 'לא יראה לך', וכיון שכך, אם משהה את החמץ על מנת לבערו, ורוצה לבערו ולהשביתו, לא חל עליו כלל הלאו של 'בל יראה' (מקור חיים שם, ה. וראה שאגת אריה פא, שהקשה כן על תוס').

ויש שסוברים שהמשהה חמץ ודעתו לבערו עובר ב'בל יראה', שלדעתם הלאו של 'בל יראה' אינו ניתק לעשה של 'תשביתו', ולכן עובר עליו אף שדעתו להשביתו [ואפילו אם השביתו לבסוף] (רמב"ם חמץ ומצה א, ג, ע"פ שאגת אריה פ, וראה משנה למלך שם). והטעם שחמץ של הקדש נחשב ממון מפני שאפשר לפדותו, הוא משום שיכול לפדותו בשעה שמסיקו תחת תבשילו, שבאותו רגע שהחמץ נעשה שלו, הרי הוא מבערו [וכיון שמוותר ליהנות ממנו באותה שעה, נחשב ממון] (ע"פ ח' הר"ן כאן ולעיל יב, ב. וראה עונג יו"ט ל, שדחה ביאור זה, שאף שמבערו מיד כשנכנס לרשותו, מכל מקום עבר על אותו רגע שנכנס לרשותו ועדיין לא נתבער). או משום שיכול לפדות פחות מכזית ולבערו, ואחר כך לפדות עוד פחות מכזית, שבאופן זה אינו עובר על 'בל יראה', שאינו אלא בכזית (שאגת אריה פא).

אמר רב חמין בן זמנא בין במינו בין שלא במינו אסור שלא בזמנו
במינו אסור שלא במינו מותר. הקדמה: אסור שנתערב בהיתר, ואינם מאותו המין, אם התערבות היא יבש ביבש, וההיתר מרובה מהאיסור, הרי האיסור בטל ברוב. ואם התערבות היא לח בלח, שטעם האיסור ניכר בהיתר, אינו בטל ברוב אלא כשיש שישים כנגד האיסור, שאז אין טעם האיסור ניכר בו (זבחים עה, ב. ורש"י שם ד"ה אלא). ואם האיסור וההיתר מאותו המין, לדעת רבי יהודה, אין האיסור בטל, ולדעת חכמים גם באופן זה האיסור בטל ברוב, שכן א-ב, וראה רא"ש חולין ז, לז, שלדעת חכמים מדאורייתא בטל ברוב, שכן שהוא מינו אינו נותן בו טעם, ורק מדרבנן גזרו בו אטו שאינו מינו). ולהלכה נחלקו אמוראים, דעת רב ושמואל שהלכה כרבי יהודה, ודעת רבי יוחנן וריש לקיש שהלכה כחכמים (ראה ע"ז עג, ב).

אלימא בנותן טעם שלא בזמנו שלא במינו מותר הא יהיב טעמא - וממה שאמר רב שחמץ שלא בזמנו אסור, מוכח שסובר שחמץ לאחר הפסח אסור, כרבי יהודה שאסור מדאורייתא (רש"י), או כרבי שמעון שאסור מדרבנן (מהרש"א. וראה פני יהושע וראש יוסף).

רב גור חמין בן זמנא שלא במינו אטו מינו - שחמץ בזמנו הוא איסור כרת, ולכן אם נתערב שלא במינו אוסר במשהו, גזירה אטו נתערב במינו (רש"י). ודוקא בפסח עצמו, שיש בו כרת על אכילת חמץ, אבל בערב פסח מחצות ואילך, שאין בו כרת על אכילת חמץ, לא גזר, ואם נתערב שלא במינו אסור רק בנותן טעם (פני יהושע וצל"ח בדעת רש"י; תוס' רבינו פרץ בשם ריב"א). ויש שסוברים שגם בערב הפסח אחר חצות גזר רב, כיון שבני אדם רגילים באכילת החמץ ובכל השנה אינם בדלים ממנו (רבינו דוד; ח' הר"ן).

מאן דאמר מעל קסבר דבר הגורם לממון כממון דמי - וסובר כרבי שמעון שחמץ לאחר הפסח מותר אף באכילה, וכיון שעתידי להיות ראוי לאכילה, כבר כעת נחשב כממון ויש בו מעילה (רש"י). ומכל מקום ישראל שיש לו חמץ אינו יכול לבטלו בפסח, כיון שהחמץ אסור בהנאה ואינו ברשותו [כמבואר בגמ' לעיל ו, ב], ואף שלרבי שמעון עתיד להיות מותר לאחר הפסח, כיון שמדרבנן אסור בהנאה גם לאחר הפסח, אינו נחשב 'דבר הגורם לממון' (שאגת אריה עז. וראה ח' רבי שמואל ה, ג). ויש שביאר, שדוקא חמץ של הקדש שמוותר להשהותו בפסח, נחשב גורם לממון מחמת היתרו לאחר הפסח, אבל חמץ שלו שחייב לבערו ולהשביתו, אין לך הפקר גדול מזה, ומה שלאחר הפסח יהיה מותר, אינו מחשיבו גורם לממון (מקור חיים תלא, הקדמה אות ג. וראה גם ח' רבי שמואל שם, ד, בשם הגר"ח).

ויש שפירשו, שחמץ של הקדש נחשב גורם לממון, כיון שהאדם שהקדישו חייב באחריותו ועליו לשלם ממון להקדש אם יגרם לו הפסד, נמצא שהוא גורם לתשלומי ממון להקדש, ולכן נחשב כממון ההקדש, אבל מחמת היתרו לאחר הפסח, אינו נחשב גורם לממון שהרי עכשיו אינו מותר (בעל המאור, ע"פ עונג יו"ט כו, וראה קצות החושן שפ"ז; וראה רבנו חננאל).

ומאן דאמר לא מעל קסבר דבר הגורם לממון לאו כממון דמי - ואף שההקדש אינו מחויב לבער את החמץ ויכול להשהותו עד לאחר הפסח, אינו דומה לחפץ שיהיה ראוי לתשמישו רק לאחר זמן, שודאי שאינו מאבד בכך שם ממון, שכיון שכל השימוש שיש בחמץ של הקדש הוא לאכילת ישראל, ואיסור התורה גורם שיחשב כסם המוות שאין בו שום שימוש, לכן בטל ממנו שם ממון, והיתרו לאחר הפסח אינו מחמת כח הנמצא בטבעו כעת, ונחשב משום כך רק 'גורם לממון' [מה שאין כן חפץ שכעת אינו ראוי לתשמיש, ובטבעו מונח שלאחר זמן יהיה ראוי, כבר כעת יש לו תורת ממון] (שערי ישר א, ט).

אלא הדר ביה רב אחא בר יעקב מההיא, ומודה שאסור באכילה. ומסתבר יותר לומר שחזר מדבריו כאן מאשר מדבריו לעיל, שכיון שרבא חלק עליו לעיל, מסתבר שכעת חזר והודה לרבא (שפת אמת לעיל ע"א. וראה צ"ח).

מאן דאמר מעל קרבי יוסי, שחמץ מותר בהנאה בתוך זמנו, וכיון שאפשר לפדות את החמץ ולהסיקו תחת תבשילו, נחשב כממון ומועלים בו (רש"י). ואף שמיד שיפדה אותו הרי הוא שלו וחייב לבערו, אינו עובר עליו ב'בל יראה', שהמשהה חמץ ודעתו לבערו, אינו עובר עליו. והטעם לכך, משום שלא זה ניתק לעשה של 'תשביתו', וכיון שמבערו לבסוף, אינו עובר עליו (תוס' ד"ה רב אשי, בשם ר"י; תוס' הרשב"א משאנן, בדעת רש"י לעיל יב, ב. וראה גם שאגת אריה פ, בדעת רש"י). ואפילו אם אינו מבערו מיד, כגון המוצא חמץ ביו"ט שכופה עליו כלי ומבערו לאחר יו"ט (לעיל ו, א), כיון שדעתו לבערו אינו עובר עליו (מג"א תמו, ב). ויש שסובר, שדוקא אם עוסק בביעורו אינו עובר עליו (מקור חיים תלא, הקדמה אות ה; חז"א א"ח קיח, ז; וכן משמע בתוס' רבינו פרץ כאן ולעיל ד, ב).

ואף על פי שאסור לעבור על לאו הניתק לעשה גם אם דעתו לקיים את העשה, דוקא בלאו שהעשה שבו הוא תיקון על עבירת הלאו,